

ne sen, ne resnica, marveč sredi med obema. Pisatelj nam je hotel plastično pokazati nerazumljivo in čudežno zmagujočo moč devinih oči. In to se mu je imenitno posrečilo. Nekaj popolnoma novega izpod Meškovega peresa je slika „Ciganček“. Ta čudovita tehnika, to duhovito razmišljanje, dvoje visokih prednosti pisateljevega talenta, ki se nam pa tako jasno kakor v tej sliki, kaže le še v črtici „Pozabljena“. In kaj je hotel pesnik izraziti s tem „cigančkom“? Morebiti magični vpliv glasbe na človeško srce? Morebiti svoje nepremagljivo koprnenje po novih krajih in ljudeh? Morebiti moč umetnosti sploh? Vse troje, a to poslednje je menda začrtal še v največji meri nemara nehote in nevede. — Silhueta „Zasnjam včasih“ nas iznenadi z razkošnostjo pesniškega čuvstvovanja in domišljije.

„Romanca o žalostnem jutru“ in dogodek „Ali niste nič molili zame“ bi pa jasneje in močnejše vplivala, ko ne bi bila ločena vsak po svojem naslovu. Visoke angelske lepote, ki odseva iz deviške čistosti in globoke žalosti nad izgubo tega bisera še nismo brali nikjer izražene na tako pretresljivo nežen in presrčen način.

Najbolj umetniško zamišljen in ustvarjen umotvor — po naši sodbi — pa je „Človek, ki stoji ob grobovih in plaka“. Vsi enajsteri proizvodi, zbrani v tej knjigi, so deli in odlomki Meškove duše, a omenjeni umotvor je cela duša, je Meško sam. Sicer je po tem spisu razlita prevelika tuga po idealih, vendar nevidno in neslišno klije iz njega ono veliko, veselo spoznanje, kaj je najvišji cilj umetniškega delovanja, in kje je oni najvišji cilj, ki se v njem pomiri in počije njegovo teženje. In da to markantneje označimo, postavimo semkaj besede velikega ruskega kritika Protopopova: „Cilj istinite, a ne abstraktne umetnosti obstoji v tem, da pomaga v življenju k zmagi moralnega ideala...“

A. M.

Kratka zgodovina katoliške cerkve za šole. Z 28 podobami. Spisal Alojzij Stroj, katehet v Ljubljani. V Celovcu 1904. Natisnila in založila tiskarna „Družbe sv. Mohorja“. Strani 148. Cena v platno vezane knjige 1 K 40 v. — Slovensko šolstvo napreduje z naglimi koraki. Višji razredi se odpirajo in pouk v slovenskem jeziku se širi. Dober in uspešen pouk pa je navezan na dobre učne knjige. Umevno pa je, da more ročno, pripravno in premišljeno učno knjigo spisati le učitelj iste stroke, ki iz izkušnje ve, koliko stvarine sme podati svojim učencem in v kaki obliki naj jo poda. Sodimo, da je pričujoča knjiga našla pravega moža.

Kakor pove že naslov, popisuje knjiga v lepem jeziku, v kratkih, jasnih stavkih zgodovino katoliške cerkve. Jedrnato je pisana, nobena beseda ni odveč. Zato pa obsega na primeroma malem prostoru veliko množico podatkov, vendar pa ne utruja učenca, ker je razdelitev tako jasna in tako pregledna.

Po pojasnjujočem uvodu se ozira na čase pred Kristusom kot na dobo, ki pripravlja na Zveličarjev prihod. Zgodovina katoliške cerkve sama pa je razdeljena na štiri dele. V prvem oddelku govori pisatelj, kako je Zveličar ustanovil cerkev, kako se je potem širila po rimskem cesarstvu, dokler ni dosegla svobode pod Konstantinom Velikim. V drugem oddelku opisuje, kako se je širila dalje po Evropi, kako so se bojevali cerkveni očetje s peresom in dejanjem za čisti nauk proti raznim krivovercem. S Karolom Velikim pričenja tretji oddelek, ki obsega zlasti delovanje katoliške cerkve in njen napredek med evropskimi narodi. V to dobo spada grški razkol, boj za investituro in postanek mnogih redov. V četrtem oddelku gledamo, kako se cerkev širi po vsem svetu, a opazujemo tudi sovražnika, ki hoče cerkev oslabiti z raznimi krivoverskimi nauki. Cerkev se vojskuje; škofje se zbero v tridentskem zboru, kjer se jasno določijo nauki katoliške cerkve in njene zapovedi. Živahno delovanje se prične po katoliškem svetu, po tujini pa hodijo misijonarji reševati neumrljive duše. Naposled je še na kratko očitano sedanje stališče katoliške cerkve.

Vsako poglavje se bere kot celota zase, pa je vendarle del velike verige svetovnih dogodkov. V te svetovne dogodke pa je pisatelj uvrstil tudi zgodbe domačih slovenskih pokrajin. Navajeni smo, da se naše šolske knjige izdelujejo po receptu drugih narodnosti, zlasti po nemških knjigah. Zato se opisujejo tuji kraji in dogodki natančno in široko, domače razmere se pa komaj omenjajo. Učenec zapusti šolo, stopi v javno življenje ter ve govoriti o krokodilskem zobovju, o švicarskih gorah, o japonskih šegah in patagonskih ljudstvih, domača zemlja pa mu je tuja, njena zgodovina zapečatená knjiga.

Strojeva knjiga nima te slabosti. Natančno pripoveduje legendo o sv. Mohorju in Fortunatu, o svetih mučenkah Evfemiji, Doroteji, Erazmi in Tekli; omenja, kako se je razširjalo krščanstvo po rimskih kolonijah našega ozemlja; imenuje sv. Maksimilijana, sv. Viktorina, svetega Justa in svetega Martina. Večjo pozornost obrača na razširjevanje krščanstva med Slovenci, govori o sv. Rupertu, sv. Modestu, sv. Pavlinu (str. 55—57.), o sv. Cirilu in Metodu (62—65)

in o samostanih na Slovenskem (86). Obširneje razpravlja o ustanovitvi ljubljanske škofije (90–92), o protestantski dobi na Slovenskem (114) in o katoliški reformaciji (115–117), o ustanovitvi goriške nadškofije, o tržaško-koprski in o lavantinski škofiji, ne prezre pa tudi ne Baraga (119), Knobleharja (120), Slomškega (131–133), Wolfa (130) in Lušina (131).

Besedilu, ki se končuje na 140. str., sledi še pregled papežev in važnejših dogodkov katoliške cerkve.

Knjigo pojasnjuje 28 podob. Znano vzgojno sredstvo so slike. Tudi v cerkveni zgodovini lepo izpopolnjujejo besedilo, če so v resnici dobre, natančne in če predstavljajo istinite reči. Večinoma so podobe v tej knjigi primerne. Brez opisa lahko spoznaš precej jasno, kake so katacombe, če si ogledaš sliko na str. 31. Romanski slog ti kaže cerkev na Krki na Koroškem, gotiški cerkev sv. Štefana na Dunaju, renesanški cerkev sv. Petra v Rimu. Brez slik si tudi pri podrobnem popisu ni lahko misliti vse razlike, a slika mahoma zbistri razum in pokaže razloček posameznih slogov. Manj koristne so slike, ki ne kažejo krajev, ampak samo predstavljajo dogodke, kakor si jih predstavlja kak umetnik; vendar pa tudi take oživljajo besedilo in pomagajo spominu. Te slike bi se dale morda v prihodnji izdaji nadomestiti z drugimi. Tudi glede velikosti bi želeli, da se doseže večja skladnost.

Ali naj knjigo še priporočamo? Sama se najbolj priporoča. Namenjena je sicer šolam, a koristila bo gotovo vsakomu, kdor se hoče poučiti o delovanju svete katoliške cerkve in zlasti o njenem blagodejnem vplivu po slovenskem ozemlju.

V. Steska.

HRVAŠKA.

KNJIGE „MATICE HRVATSKE“ ZA L. 1902.

E. Orzeszkowa: **Izabrane pripoviesti.** Svezka II. Preveo I. Velikanović. 80. strani 320. — Bilo je l. 1893., ko je „Matica Hrvatska“ začela izdajati „Slavensko knjižnico“, hoteč svoje čitatelje seznaniti z najboljšimi deli književnih velikanov raznih slovanskih narodov. In res nam je od tedaj podala „Matica“ vsako leto po eno knjigo in nas seznanila s Turgenjevom, Potapenkom, Vovčokom, Sienkiewiczem, z nekaterimi novejšimi ruskimi pisatelji in s češkimi pisateljicami. Namen „Matice“ zasluži vso hvalo, vendar bi priporočil, da bi se ozirala v prvi vrsti na najnovejše

slovanske pisatelje, kateri zanimajo celi književni svet, pa vendar človek v naših krajih tako težko pride do njihovih knjig.

Že l. 1900. je izdala „Matica“ prvi zvezek povesti Elize Orzeszko, te morda največje pisateljice v slovanskem svetu. Tedaj smo čitali krajšo njeno črtico „Smrt doma“ in dve večji povesti „Braća“ in „Seljačina“, a letos smo dobili štiri manjše in dve večji povesti. Eliza Pawłowska je bila rojena l. 1842. Do desete tega leta je živela pri svoji babici, kasneje v samostanu, od koder se je kot petnajstletna deklica vrnila k materi v Grodno. Kot bogata plemkinja se je poročila prav zgodaj s Petrom Orzeszkom. Šele leta 1860. se je začela Eliza zanimati za knjigo in kmetiško reformo; pohitela je skoro na pisateljsko polje, kjer se je s svojimi res umetniškimi spisi povzpela med najodličnejše poljske pisatelje.

Prav vse prednosti pisateljice peresa se vidijo v prvi črtici „Bakica“, v katerem je zelo nežno očrtana ljubezen stare mamice do bolnega vnuka. Bedeti hoče pri njem, noče od njega, a ko jo naposled spodé od njega, jo spomni sin stare ure, katera je bila dolgo pozabljena nekje v podstrešju, ure iz ebano-vine z brončenimi okraski in rumenkastimi rimskimi številkami, ure z igralnim strojem. Prišedši v svojo sobico navije starka stroj, ugasne svetilko in se vsede na stari naslonjač in čaka, da bode ura bila. Ura bije polnoči, a igralni stroj začne igrati znano polonezo, ravno isto, katero je igrala godba ob njeni poroki, ko se je vsa srečna s poročnim vencem vrtela s svojim pokojnim Jašom. Ura igra, v starkinih očesih se nabira velika solza in jej pada na vele roke. Toda, kaj je to? Z nebes prihaja s poloneškim korakom mlad, lep človek, s poljsko čapko na glavi, njen pokojni prihaja po njo in jo vodi v ljubem pogovoru pred nebeška vrata. Tamkaj pa zasliši naenkrat plač svojega vnuka in odleti zopet na zemljo, da pomaga svojemu miljenčku. Zbudi se in odhiti k bolniku, ga vzame v naročje, ga umiri in on zopet poje z babico staro pesemco. Pisateljica se, kakor pravi tudi prelagatelj, prav rada obrača k Bogu in njegovi pravici; tako govori tudi v tej črtici staričin mož: „Bog ljubi one, kateri trpijo, a ne za sebe, in jim daje nebeško kraljestvo!“ Vendar se v tem drži prave poti in ne zaide v stran, kakor se je to žalibog pripetilo Tolstemu, s katerim jo primerja Velikanović. Lepi črtici iz kmetiškega življenja sta tudi „Jeka“ in „Za ružinom dolinom“. Posebno v zadnji je pogledala pisateljica globoko v kmetiško dušo in prekrasno opisala starega kmeta, kateri sanja o